

*Την πόρτα αν δεν ανοίγει, τη σπαν, σας είπα.
Τι στέκεστε, τι γέρνετε σκυφοί;
Λαέ σκλάβε, δειλέ, ανανιώσου, χτύπα!
Και κέρδισε μονάχος το ψωμί.*

ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ ΒΑΡΝΑΛΗ

Σε πάρα πολλές αναρτήσεις στο Fb χρησιμοποιούνται κάποιοι στίχοι που αποδίδονται στο Βάρναλη. Το ίδιο είχε γίνει και τον προηγούμενο Σεπτέμβρη (τότε είχε έκταση και στα blog) στα πλαίσια της δημόσιας συζήτησης για το ρόλο της βίας στην πάλη του λαού.

Για το θέμα είχε γράψει τότε σχετικό άρθρο στο **Ποιείν** ο Ηρακλής Κακαβάνης, το οποίο και αναδημοσιεύουμε.

Δεν είναι του Βάρναλη, αυτοί οι στίχοι είναι αλλουνού

Από τις συχνότερες αναρτήσεις στο Fb οι στίχοι ποιητών. Ιδιαίτερα αυτών με επίκαιρο ποιητικό λόγο. Είναι λογικό. Συνήθως, τον παραδειγματικό, εμπυχωτικό λόγο, τα κλειδιά για την ερμηνεία της πραγματικότητας ψάχνουμε να τα βρούμε στον ποιητικό λόγο. Εκείνον που έχει διαχρονική επικαιρότητα, μιας και «τόσο μοιάζουν το χθες με το σήμερα που μου φαίνεται πως τώρα δα έχω γεννηθεί και βλέπω το σήμερα» όπως λέει και ο **Προμηθέας του Βάρναλη**.

Μια ματιά να ρίξει κανείς στους «τοίχους» του fb θα καταλάβει και την έκταση του φαινομένου. Το ίδιο και με τους bloggers που ενσωματώνουν στις αναρτήσεις στίχους ή ποιήματα, και πολλές φορές τα χρησιμοποιούν και για προμετωπίδα. **Βάρναλης, Μπρεχτ, Ρίτσος, Λειβαδίτης** κυριαρχούν. Φυσικό, αφού μέλημα της Τέχνης τους ήταν να συνειδητοποιήσουν οι καταπιεσμένοι τη θέση τους, τις αιτίες των προβλημάτων τους και τον τρόπο εξάλειψής τους. Πάρα πολλές οι αναφορές στίχων τους ή αποσπασμάτων από το πεζό έργο τους. Όχι όμως πάντα σωστές. Τους αποδίδονται στίχοι που δεν είναι δικοί τους. Μπορεί να βαρναλίζουν ή να μοιάζουν με τους στίχους του **Μπρεχτ**, δεν είναι όμως δικοί τους.

Ο «παπούς των λαϊκών αγώνων», **Κώστας Βάρναλης**, έχει την τιμητική του στις αναρτήσεις. Του αποδίδονται όμως και στίχοι που δεν είναι δικοί του, «θύμα» το τελευταίο τρίμηνο αυτής της τακτικής.

Σε πάρα πολλές αναρτήσεις στο Fb και blog, στα πλαίσια της δημόσιας συζήτησης για το ρόλο της βίας στην πάλη του λαού, από το Σεπτέμβρη και μετά κυκλοφορούν κάποιοι στίχοι που αποδίδονται στο Βάρναλη.

Την πόρτα αν δεν ανοίγει, τη σπαν, σας είπα.

Τι στέκεστε, τι γέρνετε σκυφτοί;

Λαέ σκλάβε, δειλέ, ανανιώσου, χτύπα!

Και κέρδισε μονάχος το ψωμί.

Με την πρώτη ανάγνωση δε μου θύμιζαν κάτι και βάλθηκα να βρω από ποιο ποίημα ή ποιητική σύνθεση του **Βάρναλη** είναι. Πρώτη κίνηση, ένα γρήγορο ξεφύλλισμα των ποιητικών έργων του Βάρναλη. Δεν προέκυψε κάτι σχετικό. Δεύτερη κίνηση, η μηχανή αναζήτησης στο «**Ανεμολόγιο**» της «**Πύλης της Ελληνικής Γλώσσας**» (υπάρχει όλο το ποιητικό έργο του Κώστα Βάρναλη). Αναζήτησα τους συγκεκριμένους στίχους με όλες τις λέξεις τους. Και αυτή η αναζήτηση δεν έδωσε κάτι σχετικό. Οπότε έπρεπε να στρέψω αλλού την έρευνα. Επειδή ο «γκούγκλις» με λίγη επιμονή και τύχη πολλά μπορεί, έφτασα στην πηγή, ήπια και νερό... Οι στίχοι είναι του **Κωνσταντίνου Χατζόπουλου**. Συγκεκριμένα, στην ποιητική του συλλογή «**Απλοί τρόποι**» υπάρχει ένα πολύστροφο ποίημα (77 στροφές) με τίτλο «**Παραμύθι**». Οι συγκεκριμένοι στίχοι είναι η 27η στροφή του ποιήματος. Η συλλογή πρωτοκυκλοφόρησε στα 1920 και μάλιστα ο Κ. Χατζόπουλος την αφιέρωνε στον «Φίλο και ποιητή Κ. Παλαμά» και επανακυκλοφόρησε το 2009 από τον Δημοσιογραφικό Οργανισμό Λαμπράκη.

Σε σχέση με την παραλλαγή που κυκλοφορεί ο πρώτος στίχος της στροφής διαφέρει:

Την πόρτα αν δεν ανοιή τη σπουν σας είπα·

τι στέκεστε, τι γέρνετε σκυφτοί;

Λαέ σκλάβε, δειλέ, ανανιώσου, χτύπα

και κέρδισε μονάχος το ψωμί.

Η προσπάθεια να βρεθεί ο πραγματικός δημιουργός των στίχων εντόπισε και τον αίτιο αυτής της πλάνης. Έδωσε και μια εικόνα του «ταξιδιού» της στο διαδίκτυο. Οι στίχοι αυτοί προτάσσονται ως μότο σε άρθρο του **Χρ. Κόφφα** στο «**Ριζοσπάστη**» στις 21 Οκτώβρη 2001, με τίτλο «**Βία και ταξική πάλη**». Επόμενη αναφορά σε κείμενο για τη δύναμη του λαού το Νοέμβρη του 2010. Το Φλεβάρη του 2011 αναφέρονται σε κείμενο για με τίτλο «**Αναγκαιότητα της βίας**» και τον Μάη του ίδιου χρόνου στο blog «**ΝΕΟΣ ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ**» τίθεται το ερώτημα της ακριβούς παραπομπής:

«Το συγκεκριμένο τετράστιχο του Βάρναλη είναι εξαιρετικά δημοφιλές στο διαδίκτυο (ειδικά σε ιστοτόπους αριστερής ιδεολογικής προτίμησης), και με την ευκαιρία αποπειράθηκα να βρω την ποιητική σύνθεσι και να κάνω την ακριβή παραπομπή. Η πρώτη μου προσπάθεια δεν ικανοποίησε την φιλολογική μου περιέργεια, (γι' αυτό και κάποια στιγμή ελπίζω να επανέλθω)».

Τον Σεπτέμβρη του ίδιου χρόνου οι στίχοι αναρτούνται στον «τοίχο» της σελίδας «**Κώστας Βάρναλης**» στο fb απ' όπου γίνονται 48 κοινοποιήσεις. Επανεμφανίστηκε πάλι το φετινό Σεπτέμβρη με την αναδημοσίευση του άρθρου του **Χρήστου Κόψφα**, από όπου απομονώθηκαν οι συγκεκριμένοι στίχοι.

Μέσα στα πλαίσια της ίδιας συζήτησης το τελευταίο τρίμηνο προέκυψε και μια άλλη παρεξήγηση με στίχους του Βάρναλη. Ο συνταγματολόγος **Γ. Κατρούγκαλος** ρωτήθηκε τι έχει να πει για τις διώξεις των κατοίκων στις Σκουριές και απάντησε ότι οι κυβερνώντες συκοφαντούν όποιους αγωνίζονται και ότι θέλουν ως πρότυπο για την ελληνική κοινωνία το πρόβατο του Βάρναλη, που «ήσυχα και συνετά, πάει με κείνον που νικά». Οι στίχοι του Βάρναλη στο ποίημα «**Ο 'Καλός' λαός**» είναι: «Φρόνιμα και ταχτικά/ πάω με κείνον που νικά». Και στο συγκεκριμένο ποίημα δεν υπάρχει πρόβατο. Σε ποιήματα όμως του Βάρναλη υπάρχουν πρόβατα ή αρνιά που έχουν έναν αντίστοιχο με αυτόν που υπαινίσσεται ο **Γ. Κατρούγκαλος** συμβολισμό. Υπάρχουν στο ποίημα «Οι γέροι του νησιού» (τελευταία στροφή):

Λασπογενιά, σκυλογενιά, γραφτό 'ναι
κάθε γενιά βαθύτερα να πέφτει.
Πρόβατα και λαοί θα 'χανε λείψει,
αν δεν είχαν αφέντη να τους «σώζει»!

στην «**Μπαλάντα του κυρ Μέντιου**» υπάρχει η στροφή:

Σώσε το γερο κυρ Μέντη
απ' την αδικιά τ' αφέντη
συ που δίδαξες αρνί
τον κυρ λύκο να γενεί!

και στο ποίημα «**Απανταχούσα**» της συλλογής «**Ελεύθερος κόσμος**» υπάρχει η στροφή:

Στον πόλεμο, σαν έξυπνο πουλί,

*στρίβε — ας πάνε να σφάζονται οι μουρλοί!
Για τον ξένο χασάπη βάνε μάσκα
στα μπλόκα, να διαλέξ τ' αρνιά του Πάσκα*

Υπάρχει και μία τρίτη περίπτωση που συζητήθηκε και στην ιστοσελίδα του Νίκου **Σαραντάκου** παλιότερα. Το μυστήριο όμως ακόμη δε λύθηκε και οι όποιες εξηγήσεις – ερμηνείες δεν είναι πειστικές. Αφορά τους στίχους από το τραγούδι «**Ξυπνήστε**» του **Πάνου Τζαβέλλα**:

*Και ο Βάρναλης μας το είχε πει
χωρίς καμιά περιστροφή
Στης Χούντας το αλισβερίσι
λεύτερο ήταν το χασίσι,
ποτέ ο λαός να μη ξυπνήσει.*

Ο Βάρναλης όντως μίλησε σε κάποιες περιπτώσεις για το χασίσι, όχι όμως με τον τρόπο που το λέει ο Μπακαλάκος.

Πρώτη αναφορά του **Βάρναλη** στο χασίσι είναι στο «**Φως που καίει**»:

ΤΡΙΤΗ ΕΞΑΪΛΩΣΗ

*Με τη Θρησκεία και την Πατρίδα
την ίδια απλώνουμεν αρίδα,
τον ίδιον έχουμε σκοπό.
Κερνούμε το λαό χασίσι,
όνειρα, ψέματα και μίση
— δε ντρέπονται για να ντραπώ.*

Αργότερα, μάλλον στην δεκαετία του 1960 στο ποίημά του «**Εξορία**» που αναφέρεται στην τρίμηνη εξορία του στον Αϊ-Στράτη:

*Μαζί μας, τελευταίοι, με το βαπόρι
πρεζάκηδες, αλάνια, λαθρεμπόροι.
Ξεπίτηδες, για να φανεί, πως ίσια
λογιούνται η Λευτεριά και τα χασίσια.*

και στο ποίημα της δεκαετίας του 1950 «**Στη λεύτερη Κίνα**» («**Ποιητικά**» 1959):

*Σε θέλουν σκλάβο να χτυπάς το κούτελο στο χώμα!
Χασίσι αν θες, μετά χαράς, αλλ' όχι ελευτερία!*

Η γνωστότερη περίπτωση εσφαλμένης απόδοσης είναι με τους στίχους του Γερμανού πάστορα **Martin Niemöller** (1892-1984) που περιγράφουν το σύνδρομο του θεατή:

*Στην αρχή ήρθαν να πάρουν τους Εβραίους.
Δεν ήμουν Εβραίος και δεν φώναξα.
Μετά ήρθαν να πάρουν τους κομμουνιστές.
Δεν ήμουν κομμουνιστής και δεν φώναξα (...).*

Από πολλούς οι στίχοι αποδίδονται στον **Μπρεχτ**. Συνεχίζεται αυτή η εσφαλμένη απόδοση όμως συνεχώς και σε περισσότερους γίνεται γνωστός ο πραγματικός δημιουργός. Τέλος, μια επίσης γνωστή περίπτωση χωρίς να έχει λυθεί ακόμη ο γρίφος σε ποιον πραγματικά ανήκουν, είναι οι στίχοι:

*ποιητής εκ του προχείρου
έχων τη μορφή του χοίρου*

που εσφαλμένα αποδίδονται στον **Γεώργιο Σουρή**.

Πηγή: kostas-varnalis-poiimata.blogspot.gr